

Bezoeken aan de Sint-Pauluskerk en aan de pastorie op de Singel

Sint-Pauluskerk

Voor uitgebreide informatie over de Sint-Pauluskerk verwijzen wij graag naar de publicatie 'Bezoekgids Sint-Pauluskerk', samengesteld en uitgegeven door Heemkring Opwijk-Mazenzele in 1986 en naar diverse andere publicaties door onze vereniging over één bepaald aspect van de kerk ('Oude Cultusvoorwerpen in de Sint-Pauluskerk', 'De klokken van de Sint-Pauluskerk', 'De oude schilderijen in de kerk', 'Het beeldhouwwerk van Antoon Faydherbe in Opwijk', 'De grafstenen in en rond de Sint-Pauluskerk', 'De glasramen in de kerk', 'Het beeldhouwwerk "Sint-Paulus Beking" onderaan de preekstoel in de Sint-Pauluskerk te Opwijk', 'Oude liturgische voorwerpen van de Sint-Pauluskerk', 'Afbeeldingen van Sint-Paulus in de Sint-Pauluskerk van Opwijk', Steen aan de Sint-Pauluskerk -OMD-brochure 2003-, '50 heiligen en hun symbolen in de Sint-Pauluskerk', 'Het oude kerkhof rond de Sint-Pauluskerk'...).

De meeste van deze publicaties hebben een bronnen- en literatuurlijst.

Sinds enkele jaren beschikken wij ook over een beknopte maar erg overzichtelijke bezoekgids voor de kerk.

Daarnaast verschenen reeds een aantal geschiedkundige bijdragen over specifieke onderwerpen over de kerk in het HOM-tijdschrift. In de hiernavolgende beschrijving wordt hiernaar passend verwezen.

Sommige van deze publicaties en tijdschriftartikelen zijn ook vrij raadpleegbaar op de HOM-internetsite www.heemkringopwijk.be/F/SPK.

De grote data voor het kerkgebouw:

Bouw van een nieuwe Sint-Pauluskerk ca. 1410-'20 (onder pastoor Jan van de

Scuere), met koor, viering en transeptarmen in Brabantse hooggotiek en toren (eerder Scheldegotiek) op de viering met noordertraptoren. Hiervan bleven de toren, het koor, de viering, de transeptarmen (niet de gevels) en vier traveeën van de middenbeuk bewaard. De middenbeuk was oorspronkelijk waarschijnlijk voorzien van een houten cilindrisch tongewelf.

Gedeeltelijke verwoesting in 1579, door het leger van de „Malcontenten", en heropbouw 1596-1605, met gotische stenen gewelven.

Bouw van een nieuwe sacristie in 1761 (onder het pastoorsschap van Jan van Opdenbosch) langs de zuidzijde van het koor, in barokstijl.

Vergroting van de kerk 1772-'75 (onder het pastoorsschap van Jan van Opdenbosch): symmetrische verbreding (verdubbeling van de breedte der zijbeuken) en verlenging van het schip met 2 traveeën, met bouw van nieuwe zijgevels en westgevel in overwegend classicistische stijl, met een westportaal in laat-barokke stijl, naar de plannen van fr. Philippus Gobert, Augustijnmonnik te Edingen.

Nieuwe vloer.

In 1780 werd de toren grondig hersteld (na brand) en gedekt.

1894-1910: diverse herstellings- en verfraaiingswerken zoals heropening van de vensters van het koor en herstelling van het maaswerk, glasramen in het koor, kruisbeuken en op het doksaal, blootmaken van de kolommen en de gewelfribben,... De muren van het koor werden gepolychromeerd.

De grote restauratie 1979-'82, onder het pastoraat van Emiel DeSchryver. Architect: Emiel van Lembergen.

De heropening van de kerk had plaats op 13 februari 1982.

De kerk is beschermd als monument (K.B. van 6 juli 1957).

Gebruik van hout in de Sint-Pauluskerk te Opwijk (1)

Dakkapconstructie

Na de brand en de verwoesting van de kerk in 1578 werd het daktimmerwerk van het koor en de toren heropgebouwd in 1595-1600. Het daktimmerwerk van de toren en de houten klokkestoel werden in 1780 hersteld, na een brand (2). In 1773-1775 bouwde men het ontzaglijke eikenhouten daktimmerwerk van de vergrote achterkerk (schip en transeptarmen), deels met hout van bomen die door de inwoners van Opwijk werden geschonken.

Bij de restauratie van de Sint-Pauluskerk in 1979-1982 werden bijna alle houten onderdelen hersteld en geconserveerd.

De altaren

Het hoofdaltaar, door Hendrik Peeters-Divoort van Turnhout, neobarokstijl, 1873, in gemarmerd hout, bekroond met kruisbeeld, twee engelen en altaarnis met beeld van de Goede Herder, altaartafel met onderaan een reliëf voorstellend het Doek van Veronica.

Zijaltaar toegewijd aan de heilige Paulus, barokken portiekaltaar door Jaak Ulver van Dendermonde, 1630, in gemarmerd hout, in 1889 gepolychromeerd door Th. Gevels, eerste hoofdaltaar, in 1644 in het Sint-Niklaaskoor geplaatst, met altaarschilderij en beeld van Sint-Paulus.

Zijaltaar toegewijd aan O.L.-Vrouw, barokken portiekaltaar door Jaak Ulver van Dendermonde, 1638, in gemarmerd hout, in 1889 gepolychromeerd door Th. Gevels, met altaarschilderij en beeld van Onze Lieve Vrouw.

Nieuw hoofdaltaar door de Technische School Melaan te Mechelen, 1972, ontwerp Jan Heuninckx.

De preekstoel

Preekstoel door Frans Laurent en Jan Pieter Tambuyser van Mechelen, 1823, in eik.

Op de kuip een kruisbeeld en aan drie zijden medaillons met bustes van de Goddelijke deugden en achteraan van Sint-Niklaas. Onder de kuip is de bekering van Saulus op weg naar Damascus afgebeeld. Onder het klankbord een duif en bovenop symbolen van het Oude en Nieuwe Testament.

Biechtstoelen

Zes biechtstoelen door J.J. Janssens van Brussel in eik, 1774.

Op de biechtstoelen door Van der Snick van Brussel, 1774, eiken medaillons met de voorstellingen van (in de zuiderbeuk van oost naar west) Sint Paulus, Maria Magdalena en Maria Aegyptiaca en (in de noorderbeuk van oost naar west) Sint Petrus, Sint-Augustinus en koning David met harp.

Lambrisering en kerkbanken

Koorbanken en lambrisering door Emmanuel d'Asselborn, in neo-classicistische stijl met Korintische kapitelen, 1787, eiken panelen en kniel- en zitbanken, waarin de deur naar de sacristie verwerkt werd.

Lambrisering van de zijbeuken door J.J. Janssens van Brussel, 1774, in neo-classicistische stijl, waarop in het begin van de 20^e eeuw de schilderijen van de kruisweg werden ingewerkt.

Kerk en armmeesterbanken, achteraan de kerk: lambriseringsen en kniel- en zitbanken in neo-classicistische stijl door J.J. Janssens van Brussel, 1774.

In de kerk staan achteraan ook twee oude eiken knielbanken.

Portaal, doksaal en orgelkast

Portaal in eik met grote dubbele poort, twee zijdeuren en aan de zijkanten twee deuren (naar doksaal en ingebouwde kast) door J.J. Janssens van Brussel, 1774, in neo-classicistische stijl.

Doksaal door J.J. Janssens van Brussel, 1774, in eik, neo-classicistische stijl, met ballustrade versierd met in hout gesneden harpen en bloemen en een medaillon met een buste van Christus Zaligmaker. Het werd uitgebreid in de zelfde stijl voor de bouw van het nieuwe Loret-orgel in 1879 (3).

Orgelkast in eik met witgeschilderde zinken pijpen door J. J. Janssens van Brussel, 1774.

Het orgel zelf is deels in hout en bevat ook een aantal grote houten pijpen.

Sacristie

De sacristie, die gebouwd werd in 1761 in barokstijl heeft een prachtig 18^e eeuwse interieur met eikenhouten wandbeschoot met ingewerkte kasten en lijsten.

De eiken sacristiekasten met werkvlak, spiegelkast en biechtstoel zijn van de

hand van Joos Van Rossem van Dendermonde, na 1765.

In de sacristie staan ook twee ruststoelen in eik, 17^e eeuw. Verder is er een oude staande klok, einde 19^e eeuw door E.D. Michiels van Mechelen en een reliëfwiekastje in hout.

-
- (1) Sint- Pauluskerk Opwijk, Bezoekgids, Heemkring Opwijk-Mazenzele 1986.
 - (2) Op 1 oktober 1780 werd 'naer publicque oproepinghe' door erfmeier Pieter Jan de Lausnay 'het groot werck' voor 570 gld. toegewezen aan 'sieur Peeter Beeckman meester temmerman binnen de stadt van Dendermonde'.
 - (3) Vergroting van het doksaal van de St.-Pauluskerk in 1877, in *HOM-tijdschrift* 1995-2 (p. 37-38).
-

Houten pijpen naast metalen pijpen in het orgel van de Sint-Pauluskerk.

Sint-Pauluskerk Opwijk: oude rekeningen i.v.m. hout

1594 ... betaelt Jacob De Meye stroodecker zeker reste van de choore te decken iii p.

Item betaelt Nicolaes Buggenhout van dat hij tot Pieter Luypaert ghehaelt heeft honderd geluyts gedeckt op de kercke C gr.

Item betaelt Willem Bosman van dat hij drij ... stroots gehaelt heeft, die Jacques van Hulst gegheven hadde om de kercke en choor te deckene C gr.

Item betaelt Anthonis Jacobs van den coop van twee hondert gheluyts verdeckt op de choore van de kercke C iii p. iii s.

Item betaelt Nicolaes Buggenhout van voorschreven Jacob De Meye decker te dienen als hij de choore deckte.

1614 ... item betaelt Joos De Coster schrynwerker acht pont seshien schellingen acht gr. Ende dat over 't maeken van eenen nieuwen preeckstoel staende tegenwoordigh in de voors. kercke.

1643 ... soo hebben wy aenbesteedt aen Jaques Vlinier den nieuwen hooghen Authaer tot acht hondert gls.

1765 ... betaelt aen Judocus van Rossem de somme van 61 ponden ses schellingen gr. Soo vele met den selven van Rossem bij d'Heeren Regeerders deser kercke op den 12 Xbre. 1763 is veraccordeert ende toeghestaen over het maecken ende leveren van het schrynwerck in de nieuwe sacristye deser kercke ende 't welck den selven van Rossem ten gepasseerden jare 1764 aldaer heeft gemaekt ende ghestelt.

1765 ... den 2 Augusty voor de kercke van Opwyck gemaekt een bert met rondom een lijst met contouren, dienende voor een cathaloge van de jaergetijden fl. 4'4'0.

1769 ... betaelt aen Judocus van Rossem meester schrynwerker tot Dendermonde de som van 25 ponden wisselgelt over het maken en leveren van eene nieuwe communiebank ten dienste van de gemelde kercke ten jare seventhien hondert vierensestich.

Uit het Kerkarchief Opwijk Kosten vergroting kerk 1772-'75.

Item de communie Bancke is seer oudt ende slecht, mitsgaeders ooc den vloer van de kercke ende den hooghenchoor ...

QUAERITUR

Ofte de Regeerders der voorseijde kercke niet en vermoghen t'employeren de voorschreven somme van ontrent de twee hondert ponden grooten, ofte sulck meerder, ofte minder hereede penninghen als de voorseijde kercke nu is voorsien tot het maecken vande voorschreven commune bancke, biechtstoelen, t'leggghen van nieuwen vloer, ofte waer toe het gone die souffisant bevonden zullen worden.

Ende ofte sy gerech syn tot de reparatie vanden hooghen choor, ende t' vermeerderen van de kercke te interpellieren de voorschreven geestelijcke groote thiendeheffers, ofte hun tot dies te vraeghen de twee jaeren revenue vande voorsijden hun thienden.

GHESIEN by de onderschreve geconsulteerde den voorenstaenden casu ende geleth op de vraeghen daer uijt gedaen

T'ADVIES is, op d'eerste vraeghe, dat de Regeerders vand kercke, de penninghen vande fabrique vermoghen te employeren tot t' maecken van de communie bancke ende biechtstoelen, midtsgaeters t'legghen vanden vloer by casus vermelth terwijlent die wercken noodtzaeckelyck syn soo te kennen wordt gegeven, ende dat de voorschreve penninghen niet alleene gedestineert en zijn tot het onderhoud vanden bouw, nemaer oock, en wel principaelyck tot ornamenten ende voordere nootzaekelijckheden vande kerck,

ZIJNDE t' Advys op de tweede vraeghe, dat de geestelijcke thiendeheffers met fundament connen worden geactionneert ten eijnde van te doen, ende becostighen de noodighe reparatien aenden Hooghen choor, gelijk de selve thiendeheffers oock verplicht sijn de kercke t'hunnen coste te doen vermeerderen, indermannieren dat de parochiaenen daer inne de Goddelijcke diensten commodienstelijck ende decentelijck connen bywoonen soo nochtans dat de thiendeheffers daer toe geactionneert zynde, gestaen moeten, indien sij het goetvinden met te abandonneren de twee jaeren van sesse van het revenue van hunne thienden, maer soodanigh abandonnement niet doende, sijn sij gehouden

Timmerwerck

3 groote balcken A (lingde-dickte-voeten-Ribs)

6 crom-stylen B

3 entrails C

6 steek-banden D

6 stylen E

6 steek-banden F

6 arbaletriers G

3 poinçons H

Het cruyn-hout I

6 ventriers K

70 kepers ofte ventriers L

6 balken M

6 stylen N

6 dito O

6 arbaletriers P

4 ventriers Q

2 cruyn-houten R

2 plaeten ofte sablures d'entablement S

1 dito T

18 balck-noten ofte murlattes

88 plancken W

70 kepers X

De 11116 voeten Ribs en 15/16 gerekent tegen ses guldens en thien stuyvers de 100 voeten Ribs, bedraegt de somme van seven hondert twee en twintig guldens en twelf stuyvers

Vaststelling van de bestaande toestand in 1766

Wij onderschreven respective metser, temmerman ende schailiedecker van stijle binnen de prochie van opwijck ende merchten, aen elckanderen abouterende, certificeren mits desen bij ordre ende last van d'heeren regeerders der prochiaele kercke van het voorseijde opwijck ons getransporteert te hebben op den bouw van den hoogen choor der selve kercke, ende naer dat wy nauwkeurigh aldaer hebben geexamineert de actuele gesteltenisse van den geseijden bouw, declareren dat het dak van den selven hoogen choor soodaenigh is vervallen dat het selve sonder voordr uijtstel behoort voorsien ende gepareert te worden, alsoo op veele en de differente plaetsen het selve dak door de regens wort doordropen, soo door de aude van het schailiebert by naer teenemael geconsumeert sijnde, als de slechte ofte versleten schailien daer oppe liggende, inder vougen dat door het voorseijde doorloopen van de regenwaters niet alleene de muerplaetsen beschaedicht en worden, maer oock op veele plaetsen de mueren ende vensters mitsgaeders het welfsel van den voorseijden hoogen choor, soo dat het niet sonder perijckel en is en is van in te storten, in cas dat van desen somer saisoene niet gedaen en worden de voorschreven reparatien, die oock niet anders en connen behoorelyck gebeuren als met het leggen van nieuwe schailiebert ende nieuw schailien, soo nochtans dat daer toe noch connen gemployeert worden weijnige van de beste oude schailien daer op als nu liggende, sijnde voorders oock geexamineert den gevel van de voorschreven kercke ende oculairelijck bevonden dat den selven niet alleene merckelijck overwijckt ende scheef is staende, maer dat veele ende differente steenen daer inne los ende buijten ordre sijn liggende, midtsgaeders in perijckel vandaer uijt te vallen in dien daer aenne int corte oock geene veranderinge nochte reparatien en worden gedaen, hebbende dese onse declaratie verleent om te valideren daer ende soo het behoort, ende met presentatie in forma deser ondertekent desen 2 augustij 1766 en was ondertekent met het mercq van jaspere de Pauw, peeter van Stappen, ...C. Snel ons present H. Van stappen, paulus heijvaert.

Opmeting van de bestaande toestand in 1768

Den onderschreven ghesworen lantmeter tot d'exercitie van daere residerende binnen de vrij bureght van ... cappittel ten ... van wethouderen ende Kerckmeesters der prochie van Opwijck hun transporteert te hebben in de Kercke der selve prochie ende dan gemaecte hebben de nevenste figure van den gront dier daer van exacte gedaen de metinge tot jegens d'onthulnde mueren en tot aen de boiseringen veur uyt bevonden is ende der onderschreven declareert de geheele kercke van binnen groot is tot vijf duysent zeven hondert negenendertig voeten negen duymen daer op afgetrocken tot negenhondert eenen veertig voeten negen duymen soo veele becleet den trap van hooghe zaele, kasten, pertael aen de lijckdeuren, vonte ende armdisch, biechtstoelen, drij autars den voet van predick stoel ende pilairen respectivelijk in de voorseyde kercke staende ende de welk alle tot dien eijnde oock sijn gemeten dus blijft de groote van deser kercke bequaem tot het ontfangen van insetene tot het bijwoonen van de goddelijcke diensten tot vijf duysent eenentwintigh voeten daer onder begrijpende hoogen choor binnen de communiebank die groot is met de sit bancke daer inne staende tot een duysent veertig voeten soo dat de gheseijde kercke beneden end van aen de voorseijde communie bank tot aan de buijten daeuren maer groot en is

sonder den voorschreve hoogen choor tot vier duijsent twee hondert vier voeten sijnde de voorseijde sitbanken in den selve hooghen choor beguaem en groot voor vier en twintig personen, en de disschen van de Kercke en armmeesters ider personen (t' oorconden)
desen 19 february 1768 ondertekent Peelman geomètre 1768.

Kerkrekening 1770

Item betaelt aen de weduwe joos wauters tot 1p.19s.10gr. over de *leveringe van haut* bij haer gedaen ende geemploijeert tot int brande steken van den careelhoven ten gepasseerde jaere 1770 gemaekt ende gebacken ten dienste van de kercke op desselfs goet genaemt den Vitsgaert dus per quittinge alhier de selve som van 1"19"10"

Item betaelt aen schepene Guiliam vereertbrugghen tot 20 s gr. over verscot bij hem gedaen tot supplement van de betaelinge van de *Boomen ten dienste van de kercke* gecocht ten jaere 1769 op het Cravael van d' abdije van Vorst dus per quitt.e 20=0

Item betaelt aen pauwels vanden Eede tot 10 s. gr. over het ligghen van *het Berde van de kercke* in sijne bewoonde hofstede tot het drooghen van het selve dus per quitt.e 10=0

Item betaelt aen peeter vander Stappen 2 p. 10 gr. over de leveringe van *eijcken keepers geemploijeert tot het maecken van de Daecken (over) de steenhovens* van de kercke als vooren per quitt.e

Ontvangen van peeter de smet als kerckmeester 12g.5s. over levering van **keepers** aen den steenoven desen 29.12.1770 – Peeter vander stappen

Kerkrekening 1772

*Item betaelt aen Andries haverals herbergier in het guldenhuijs tot vierthien schellingen acht grooten ses deniers over ten verscheijde reijsen geleverd te hebben bier, brandewijn & andere aen de voerlieden, over met hunne waeghens ende peerden ten dienste van de kercke gehaelt te hebben de **boomen** ende hoillie tot het backen der careelhovens, per specificatie ende quittance op den voet van diere staende, dus xiiii"viii gr. "vi*

Herstelling van de kerktoeren in 1780

In 1780 werd besloten tot de herstelling van de kerktoeren

Op 1 oktober van dit jaar werd "*naer publicque oproepinghe*" door erfmeier Pieter Jan de Lausnay "*het groot werck*" voor 570 gld. toegewezen aan "*sieur Peeter Beeckman meester temmerman binnen de stadt van Dendermonde*".

In art. 6 en 7 van de "*Conditien ende Bespreken*" staat "*specialyck geconditionneert*" dat de te leveren "*kepers, aenvalders, balcken als andersints*" moeten zijn van "*gesont eijcken houdt sonder speck, rotte weeren ofte rijsschaigheijt*" en "*het noodigh berd tot het bekleeden van den thoren van de alderbeste soorte van roode balckdelen, niet rijsschalig, speckackhigh ofte rotblouw op pene dat de selve zullen afgekeurt worden*".

Langs de noord- en langs de oostzijde zal een dakvenster worden geplaatst, "*ter hoogte ende breedte soo*" die bevonden worden (art. 10). Boven het "*bele fort*,

naest de zijdt sijde" zal "eene nieuwe lasse inden balck" worden gestoken "ter lenghde van seven voeten en half en ter dickte ende breedte soo (men) den selven balck sal vinden, ingecavelt ..."

Nieuwe galmborden moeten worden geplaatst van "delen duijm ende half plancken, met de noodige rebben daer onder, emmers naer eijs van het werck ..."

Uittreksels uit de bijdrage Vergroting van het doksaal van de St.-Pauluskerk in 1877, door Jan Meeussen, in *HOM-tijdschrift* 1995-2 (p. 37-38)

Plattegrond 'door uitschuiving der leuning (balustrade) met nieuwen planken vloer (plancher) en plafond in wagenshot ... alles zonder afwijking van den bestaanden bouwstiel.' ... verricht door Pieter Jozef Vandenbroeck [zoon van Xaverius en Josephina De Nie, °25-5-1842, x 2-1-1874 Anna Philippina Van Eycken, † 5-11-1888], 'schrijnwerker alhier, oud leerling der teekenschool van Dendermonde ... alom gekend ... voor een deftige persoon en een zeer behendige bouwmeester'.

'Dat de geroerde vergroting dient gedaan te worden bij middel van ribben te plaatsen in een bestaanden balk, doende den omloop der bestaande hoogzaal ... derzelve ribben doen rusten op twee

nevenselkanderen te plaatsen poutrelles in ijzer ... zelve ribben en poutrelles op de onderzijde bekleden met plafond in eiken hout (wagenshot) ... en op de bovenzijde met nieuwen planken vloer (plancher) in abeelenberd ... den ouden planken vloer versleten zijnde; de leuning (balustrade) verlengen door bijvoeging van nieuwe gesneden harpen en bloemen in eikenhout...

De orgelkas doen verdeelen in twee deelen; den middenkant doen voorzien van valsche orgelpijpen in hout bekleed met tinpapier ...; welke kas zoude vervaardigd worden door gezegden Vandenbroeck, in eikenhout, alles wel uitgevoerd'.

Uit de brochure van de parochie 'Opwijk restaureert zijn Sint-Pauluskerk, 1981:

Restauratiewerken
St.-Pauluskerk – Opwijk
(1979-1982)

Sommige zware balken van de houtstructuur worden door houtrestauratie, op basis van harsen en nylonbewapening, behandeld om te vermijden dat belangrijke delen van de timmer zouden moeten verwijderd worden.

...

Onmiddellijk wordt de timmer van de toren aangevat. De spantenstructuur is zeer goed maar al het keperwerk, de muurplaten en schalieberd dienen vernieuwd te worden.

...

Al het dakschrijnwerk, zoals dakkapellen, dakvensters, ramen en deuren in de puntgevels worden hersteld waar mogelijk, vervangen door nieuw werk waar noodzakelijk.

...

Wanneer de timmerlieden rond eind oktober met het ganss dak klaar zijn worden de zoldervloeren aangevat: houtrestauratie, vervangen vermemelde balken, vernieuwen plankenvloeren, trappen, ladders ...

...

Tonnen kleverig oud stof worden verwijderd van houtwerk en gewelven. Al het timmerhout wordt behandeld tegen houtworm en verrotting door bestuiving onder druk met aangepaste produkten.

...

Sinds half mei '81 zijn de schrijnwerkers en meubelmakers gestart met de restauratie van alle binnenhoutwerk. De lambrisering met koorgestoelte zijn het meest gehavend en worden volledig uit mekaar genomen. Belangrijke gedeelten worden in de werkplaats bijgewerkt, maar het grootste werk blijft wel ter

plaatse uit te voeren. Met passende technieken vervangt men verrotte of vermemelde gedeelten.

Ontbrekende elementen worden in de overeenstemmende oorspronkelijk – afmetingen en stijl – bijgewerkt.

Nadat deze sierlijke bemeubeling volledig herplaatst is komen alle overige houtwerken aan de beurt: de lambrizeringen van de zijbeuken, de biechtstoelen en de lambrisering met gestoelte

tegen de West gevel. Legio zijn de gevallen waar aan de voorzijde alles intact lijkt maar nadat ze verwijderd zijn van de muur vastgesteld wordt dat het hout tot op halve diepte is verrot.

Ten slotte komt het mooie renaissance sacristiemeubilair aan de beurt en zal deze rubriek afgesloten worden met de 3 altaren en de predikstoel.

Architekt E. Van Lembergen

Restauratiewerken 1997-1982 aan de Sint- Pauluskerk Samenvatting voor deel 'Hout'

Deel I. Dakwerken

Timmerhout: 43 m3 eik.

Nieuw te plaatsen dakvensters: zes in het schip, drie in het koor, twee op de torenen.

Bebordingsplanken:

- afnemen: 1.432,73 m2
- herplaatsen: 982,73 m2
- nieuw te plaatsen : 450 m2

Kroonlijsten:

- zomereik koor, kruisbeuk en traptorentje: 0,50 m3
- bebording koor, kruisbeuk en traptorentje: 10 m2
- zomereik schip: 2 m3
- bebording schip: 30 m2

Trappen en ladders

- spiltrap naar toren
- steektrap vanaf bordes bovenaan tot spiltrap
- houten bordes vanaf steektrap tot toegang torenruimte
- steektrap van vloer toren boven welving tot vloer klokkentoren
- trap van voornoemd tussenbordes naar torenspits

Plankenvloeren toren

- vloer ter hoogte van het gewelf (trappen en luik in eik): 36,03 m2 en 1 m3
- vloer onder de klokken (in eik): 3 m3
- vloer boven de klokken (in eik): 41,84 m2 en 1,50 m3

Deurtjes van toren naar schip, kruisbeuk en koor

Deuren in voorgevel en in zijbeuken

Klankborden in de galmgaten: 14

Deel III. Binnenwerken

Dubbel ingangsdeur: 0,2 m3

Buitendeur sacristie: 0,1 m3

Werken aan altaren

Houten vloerpanelen zijaltaren: 5 m2

Houtwerk inkomportaal en balustrade doksaal

Lambriseringen in schip en kruisbeuk

Gestoelte tegen voorgevel

Lambrisering en gestoelte in het koor

Binnendeur sacristie en sas

Lambrisering en bemeubeling sacristie

Afwerkingen binnenhoutwerk

Pastorie op de Singel

Op 13 mei 1844 besliste de kerkfabriek een nieuwe ruimere pastorie te bouwen: 'une cure avec jardin potager (een pastorie met een groentetuin)'.

Nadat overwogen werd hiervoor het perceel grond 'De oude doelen' op de hoek van de huidige Marktstraat en Ringlaan te gebruiken of een perceel grond te ruilen met een ander, gelegen aan de huidige Schoolstraat, werd tenslotte beslist tot de aankoop van een stuk grond, dat dichterbij de kerk gelegen was.

Op 29 september 1848 kocht de kerkfabriek Sint-Paulus Opwijk een gebouw met aanhangen en grond (een oude boerderij) aan de Singel, dicht bij de kerk. Zij kocht de grond van Napoléon Godecharles (Brussel), die het op 7 februari 1846 kocht van broer en zuster Temmerman.

In de koopakte lezen we:

*"Een pachthof met huys, schuer, stal-
linge, pakhuyzen, en alle andere ge-
bouwen daervan afhagende, met de
erve, hof, boomgaard, vyver, boomen,
haegen en houtwasch daer aenstaende,
te saemen groot dryendertig aeren
dertig centiaeren gelegen onder de
gemeente Opwyck, in het dorp, sectie
B, numeros 549, 550, 551 en 552 van*

*het kadastrael plan, belendende van
voren de kasseide, ten tweeden de
borcht, ten derden 't hof t'hemelryk en
ten vierden den doctoor Fineau."*

De oude gebouwen werden afgebroken en - naar plannen van de provinciale architect Louis Spaak - werd aan de Singel in 1849-'50 een nieuwe ruime pastorie gebouwd.

Het is een ruim dubbelhuis met twee verdiepingen van 5 traveeën in streng neoclassicistische stijl, met bepleisterde voorgevel, gebouwd door pastoor Van Hemel, naar een ontwerp van provinciaal architect Louis Spaak (1804-1893).

Achter de pastorie was op de gekochte percelen, samen 33a 30ca (sectie B, nrs. 549, 550, 551 en 552), voldoende ruimte om een ommuurde tuin van ca. 25a aan te leggen.

De pastorie van de parochie Sint-Paulus Opwijk werd in 1997 als monument beschermd. Het schilddak van de pastorie werd hersteld in 1985-'86. In 1997-'98 werden de woonverdieping, het buitenschrijnwerk, de achtergevel en de technische installaties grondig vernieuwd. In 2004 was het de beurt aan de raadzaal en de ontvangstruimte op de benedenverdieping.

Gebruik van hout in de pastorie van Sint-Paulus Opwijk

Het gebouw bevat nog enkele typische aanwendungen van hout:

- de dakstructuur, die nog grotendeels origineel is,
- de monumentale maar sobere trap, die vanaf het gelijkvloers tot op de zolder loopt,
- de massieve dubbele voordeur,
- het gebruik van hout in de raadzaal en de ontvangstkamer.

De raadzaal en de ontvangstkamer vormen een grote ruimte die bijna de helft van de oppervlakte op het gelijkvloers inneemt. Aan de voor- en achtergevel zijn er elk twee ramen voor de verlichting. De raadzaal bevindt zich aan de achterkant en neemt twee derden van de ruimte in. Zij wordt van de ontvangstkamer vooraan gescheiden door de originele houten eiken afslui-

ting, waarin twee dubbele deuren voorzien zijn, die bijna tot het plafond reiken. Als de deuren volledig openstaan ontstaat er één grote ruimte. De originele deuren zijn versierd met een omkadering, waarvan de aflijning verguld is. Gelijkaardige dubbele deuren geven toegang tot de gang van de pastorie en tot de naastliggende kamer aan de achterkant van de pastorie.

De vloer van de raadzaal is de herstelde originele houten plankenvloer.

In de ontvangstruimte bevinden zich naast de schouw tegen de westgevel twee ingemaakte houten opbergkasten, een recentere houten tafel en een oude staande kast.

In de raadzaal zijn de ramen achteraan voorzien van de originele houten luikjes, die kunnen opgeklapt worden

tegen de zijkant. Naast de schouw (met ingebouwde kachel) tegen de westgevel staan twee houten beschilderde kandelaars. Daarnaast staan aan beide zijden van de schouw twee delen van de oude communiebank van de Sint-Pauluskerk (Van Rossem, 1769).

Ook in de raadzaal zien we nog een aantal voorwerpen in hout:

- een harmonium,
- een tweezijdige lessenaar en een piëdestal met een beeld van Sint-Rochus,
- een grote houten tafel in

beuk.

De metalen koffer in de hoek is voorzien van een schildering in imitatiehout.

Bij ons bezoek hebben wij ook aandacht voor de omheinde tuin die samen met het pastoriegebouw beschermd is.

Tot de 18e eeuw maakte de tuin een deel uit van de Opwijkse Borch, binnen en op de tweede omwalling langs de Singel. In het kaartboek van 1725 is het getekend als een gedeelte boomgaard, binnen het perceel nr. 70 van de 1e kaart, dat omschreven wordt als:

"Sr Bauwens greffier deser prochie met syn hofstede boomgaert ende wallen paelt noort de straet ... groodt 348 roeden".

Achteraan en rondom de tuin werden bomen gepland, waarvan er nu nog enkele te bewonderen zijn: een Grootbladige Linde, een Rode Beuk en een Tulpenboom. Zij mogen gerekend worden tot de oudste bomen van Opwijk.

Naast groenten, teelde de eerste bewoner, pastoor Van Hemel, er ook tulpen. De pastorietaan werd samen met de pastorie omwille van de historische waarde van het geheel als monument beschermd door het ministerieel besluit van 23 oktober 1997.

In het dossier van de bescherming lezen we over de tuin en de pastorieomgeving:

Originele trap van de pastorie (1850).
Eerste verdieping.

Foto © provincie Vlaams-Brabant - Jan Decreton.

"De pastorietaan, een goed verzorgde, ruime en nog grotendeels ommuurde tuin vormt typologisch een geheel met de pastorie en vormt aldus een essentiële bijdrage tot haar intrinsieke waarde"
Volgens oude foto's was de pastorie oorspronkelijk van het openbaar domein gescheiden door een hoog hek met pilasters.

De pastorie wordt omgeven door een nog grotendeels ommuurde, goed verzorgde en ruime tuin.

Langs de straatzijde wordt het beeld spijtig genoeg verstoord door een reeks banale garageboxen."